

II. Доктринальні підходи в окремих напрямках криміналістики

Володимир Журавель

доктор юридичних наук, професор,
академік НАПрН України,
перший віцепрезидент
Національної академії правових наук України
(Харків, Україна)
ORCID ID: <https://orsid.org/0000-0001-8256-4333>
zhur.crim@gmail.com

DOI: 10.33498/Юшн-2021-08-065

УДК 343.98

ФОРМУВАННЯ ТА РОЗВИТОК ОКРЕМИХ КРИМІНАЛІСТИЧНИХ ТЕОРІЙ (УЧЕНЬ)

АНОТАЦІЯ. Стаття присвячена розгляду концептуальних підходів до формування та застосування окремих криміналістичних теорій (учень). Актуальність означеної проблематики полягає в тому, що вона лежить у площині досліджень, спрямованих на формування загальної теорії криміналістики, що відображує сучасний рівень розвитку цієї галузі юридичних знань і належить до найбільш важливих напрямів криміналістичної доктрини. Зазначено, що окремі криміналістичні теорії (вчення) як наукові конструкції становлять основу структури загальної теорії криміналістики та визначають рівень розроблення теоретико-методологічної бази цієї науки. Система окремих криміналістичних теорій (учень) становить зміст загальної теорії криміналістики.

Запропоновано окрему криміналістичну теорію (вчення) визначати як систему наукових знань, що описують і пояснюють деяку сукупність явищ і досліджують лише певне коло закономірностей об'єктивної дійсності з числа тих, які вивчає криміналістика загалом. Підкреслено, що характер закономірностей, які досліджує кожна з окремих криміналістичних теорій (учень), обумовлюють порядок їх упорядкування в структурі загальної теорії криміналістики. При цьому між предметами загальної теорії криміналістики й окремих криміналістичних учень існують відносини підпорядкованості цілого і частини.

Кожна окрема криміналістична теорія (вчення) повинна мати власний об'єкт, предмет і методи дослідження, розкривати зміст і характер відносин з іншими теоріями (вченнями), визначати мету, завдання, функції та місце в системі криміналістики, формуватися на певній науковій гіпотезі, мати необхідне емпіричне підґрунтя, а також відповідний ступінь консолідації, що зумовлює можливість виділення певних закономірностей, які доповнюють, уточнюють предмет науки криміналістики загалом. Лише за умов дотримання цих вимог певні теоретичні конструкції в змозі набувати статусу окремої криміналістичної теорії (вчення).

© Володимир Журавель, 2021

Зроблено висновок, що в структурі загальної теорії криміналістики доцільно виділяти три рівні окремих теорій (учень): 1) криміналістичні теорії (вчення) наукознавчого спрямування, що охоплюють наукознавчі проблеми про об'єкт, предмет, методи, сферу дослідження, систему, природу, понятійний апарат та категорії криміналістики (мову криміналістики), її міжнаукові зв'язки і місце в системі наукових знань, історію розвитку та сучасний стан; 2) криміналістичні теорії (вчення) загальнонаукового рівня, які охоплюють закономірності, що поширюються на весь предмет дослідження, входять до нього загалом; 3) криміналістичні теорії (вчення) окремонаукового рівня, які стосуються дослідження закономірностей, що належать до окремих складових предмета криміналістики, розкривають його сутність і специфіку.

Наголошено, що сучасна система окремих криміналістичних теорій (учень) є динамічною і її вдосконалення зумовлене потребами судової та слідчої практики, розвитком суміжних галузей знань, загальної теорії та окремих криміналістичних учень, зміною зв'язків і залежностей між ними.

Ключові слова: криміналістика; загальна теорія; окрема теорія; теоретичні побудови; закономірності; предмет дослідження.

Криміналістику по праву відносять до правничих наук, що найбільш динамічно розвиваються, концепції та положення якої постійно змінюються, вдосконалюються, уточнюються. Сучасний етап розвитку криміналістики характеризується активним процесом формування теоретико-методологічної бази цієї науки, тобто її загальної теорії як системи світоглядних принципів, теоретичних концепцій, категорій та понять, методів і зв'язків, визначень і термінів¹. У структурі загальної теорії криміналістики основне місце посідають окремі криміналістичні теорії (вчення) різного ступеня зрілості, наукової та практичної значущості. Сьогодні можна стверджувати, що криміналістика, як і будь-яка інша наука, являє собою систему теорій (учень), оскільки 'лише будучи системою теорій, наука здатна пояснювати різноманітні явища і зв'язки сучасного та пророкувати хід розвитку у майбутньому'². Ось чому розроблення концептуальних підходів до формування та застосування окремих криміналістичних теорій (учень), визначення їхнього місця у структурі загальної теорії криміналістики належить до найбільш актуальних сучасних напрямів криміналістичних досліджень, що визначають стан сформованості її теоретико-методологічної бази.

До концептуальних засад формування окремих криміналістичних теорій (учень) зверталися у своїх працях такі провідні вчені-криміналісти, як Р. Белкін, О. Васильєв, А. Вінберг, О. Головін, В. Гончаренко, О. Ейсман, О. Ексархопуло, Г. Зорін, З. Кірсанов, В. Клочков, В. Коновалова, В. Корноухов, І. Лузгін, Г. Матусовський, С. Митричев, В. Образ-

¹ Р. Белкін, *Курс криміналістики, т 1: Общя теория криміналістики* (Юристь 1997) 41.

² В. Штофф, *Проблеми методології научного познання* (Наука 1978) 20.

цов, М. Салтевський, М. Селіванов, В. Танасевич, Б. Шавер, В. Шепітько, М. Яблоков та ін.

Незважаючи на це, нині бракує узгодженої позиції науковців з означених питань. Крім того, багато в чому висловлені протилежні точки зору щодо розуміння окремих криміналістичних теорій (учень) і визначення їхнього місця у системі криміналістики. Також у сучасній вітчизняній криміналістичній літературі практично відсутні публікації, присвячені дослідженню концептуальних підходів до формування та реалізації окремих криміналістичних теорій (учень), формулюванню критеріїв та умов, за яких відбувається трансформація певних теоретичних побудов окремі криміналістичні вчення.

Крім того, в наукових публікаціях почали з'являтися пропозиції щодо доцільності розмежування категорій “теорія” і “вчення”. Так, аналіз наукових концепцій щодо форм наукового знання надав І. Можаяв підстави дійти висновку про те, що категорії “теорія” і “вчення” не завжди можуть застосовуватись як тотожні при характеристиці форм наукового знання. Вона констатує, що учення – це та ж теорія, але більш високого рівня наукового узагальнення та апробації, що являє собою фундаментальне наукове знання. З огляду на зазначене науковиця вказує на необхідність вирішення таких питань: співвідношення окремих криміналістичних теорій і криміналістичних учень; визначення критеріїв віднесення тієї чи іншої сукупності наукових знань до окремої криміналістичної теорії чи криміналістичного вчення³. Не заперечуючи загалом проти такої ідеї, водночас вважаємо, що постановка цього питання ще не на часі. Нині відбувається процес формування загальної теорії криміналістики за допомогою нових наукових положень різного ступеня узагальнення і значущості, крім того, головна увага має бути приділена саме створенню цих теоретичних побудов. Тому на цей час поняття “вчення” і “теорія” доцільно розглядати як тотожні, синонімічні.

Метою дослідження є з'ясування поняття “окрема криміналістична теорія (вчення)”, визначення підходів до формування та реалізації цих наукових конструкцій, їхнього місця в структурі загальної теорії криміналістики, залежно від ступеня розробленості й узагальнення відображуваних ними елементів об'єкта пізнання, наукової та практичної значущості.

Окрему криміналістичну теорію (вчення) можна розглядати як систему наукових знань, що описують і пояснюють деяку сукупність явищ і досліджують лише певне коло закономірностей об'єктивної дійсності з числа тих, які вивчає криміналістика загалом, тобто розкривають закономірні зв'язки не всіх “абстрактних” об'єктів ідеалізованої моделі,

³ И Можаява, *Криминалистическое учение об организации расследования преступлений: учебное пособие* (ССЭИ РЭУ 2004) 27.

а лише деяких із них, що, власне, і дає змогу говорити про їхню різноманітність⁴. При цьому окрема криміналістична теорія (вчення) є складовою загальної теорії криміналістики, передує останній або, навпаки, породжується нею⁵.

Результати наукових досліджень надають підстави визнати завершеними розроблення криміналістичного вчення про версії, про потерпілого, про систематизацію тактичних прийомів, криміналістичної теорії тимчасових зв'язків і відношень при розслідуванні злочинів, слідчих ситуацій, тактичних операцій, теорії криміналістичної реконструкції, криміналістичної характеристики злочинів, криміналістичної класифікації злочинів, криміналістичної профілактики та ін. Зроблені серйозні кроки щодо створення криміналістичних учень про об'єкт пізнання цієї галузі знань, про знаряддя злочину (криміналістичне зброєзнавство), криміналістичної теорії причинності, теорії криміналістичного прогнозування, криміналістичної діагностики та ін.

Водночас учені-криміналісти висловлюють різні підходи щодо обґрунтування можливості віднесення тих чи інших теоретичних побудов до рівня окремого криміналістичного вчення (теорії) та визначення їхнього місця у системі криміналістики. Окремі заявки та твердження про вже сформовану ту чи іншу нову теорію або необхідність створення такої мають бути максимально аргументованими, з огляду на те, що далеко не всі теоретичні побудови можуть претендувати на рівень окремих наукових теорій.

Уявляється, що таке становище частково пов'язане з досить вільним тлумаченням багато в чому дискусійної тези Р. Белкіна про те, що

резерв системи (маються на увазі окремі теорії. – В. Ж.) становлять окремі теоретичні побудови або деякі сукупності таких побудов, ступінь консолідації яких може оцінюватися по-різному тим чи іншим дослідником. Від цієї оцінки залежить визнання подібної сукупності окремою криміналістичною теорією або заперечення такої якості⁶.

Зазначений підхід не сприяє вирішенню зазначених проблем, а, навпаки, породжує зайві дискусії. На нашу думку, всі нововведення, які претендують на статус "окремої криміналістичної теорії", мають співвідноситися з тими критеріями, які розроблені або потребують розроблення у криміналістиці. Нехтування ж цими критеріями призводить до суто суб'єктивної, іноді без достатньої наукової аргументації оцінки резуль-

⁴ А. Эксархопуло, 'Криминалистическая теория: формирование и перспективы развития в условиях НТР' (автореф дис д-ра юрид наук, 1993) 12.

⁵ Р. Белкин, *Криминалистика: проблемы, тенденции, перспективы. Общая и частные теории* (Юрид лит 1987) 13.

⁶ Там само 144.

татів наукового пошуку, до штучного механічного перенесення в загальну теорію таких теоретичних побудов, яким надано статус окремої криміналістичної теорії за власним бажанням того чи іншого науковця. Зокрема, до сумнівних теоретичних конструкцій можна віднести: “теорія криміналістичного програмування експертно-креативних систем”⁷, “теорія ускладненого безпосереднього пізнання”, “теорія розпізнання”⁸, “криміналістична ордологія”⁹ та ін. Спірною виглядає і пропозиція А. Дулова й О. Рубіса щодо доцільності розроблення криміналістичної теорії доказування, яка, на думку авторів, призвана забезпечити комунікативно-пізнавальну складову процесу доказування і вирішувати завдання, що виникають у процесі здійснення цієї діяльності, завдяки вивченню: злочину; процесів його відображення в навколишньому світі і свідомості людини; змісту діяльності з доказування з метою пізнання закономірностей процесу відображення злочину і зв’язків між об’єктами дослідження задля розроблення методів, засобів, прийомів і рекомендацій з організації практичної діяльності суб’єктів доказування у процесі виявлення, розслідування, судового слідства та профілактики злочинів¹⁰. Стосовно наведеного визначення постає запитання: чому криміналістичне доказування обмежується лише комунікативно-пізнавальною сферою в загальному процесі кримінально-процесуального пізнання? Додаткової аргументації потребують і пропозиції В. Образцова щодо доцільності створення *загальної* криміналістичної теорії взаємодії¹¹ та Є. Писарева щодо розроблення окремої криміналістичної теорії інформації (криміналістичної інформаціології)¹².

Щодо критеріїв, за якими доцільно здійснювати оцінку тієї чи іншої теоретичної побудови з точки зору наявності у неї ознак теорії, то для їх визначення зроблені лише перші кроки. Так, Р. Белкін серед таких критеріїв насамперед виділяє загальні засади формування і обґрунтованість висновків¹³. Крім того, як здається, кожна окрема криміналістична теорія повинна мати об’єкт, предмет і методи дослідження, розкривати її зміст і характер відносин з іншими теоріями (вченнями), визначати ціль, завдання, функції та місце у системі криміналістики, формуватися на певній науковій гіпотезі, мати необхідне емпіричне підґрунтя, а та-

⁷ Г Зорин, *Теоретические основы криминалистики* (Амалфея 2000) 19.

⁸ В Корноухов (ред), *Криминалистика. Общая часть* (Юрист 2000) 54–60.

⁹ О Кириченко та інші, *Криминалистика. Навчально-методичне забезпечення: навчально-методичний посібник* (НДРВВ 2000) 16.

¹⁰ А Дулов, А Рубис, *Основы формирования криминалистической теории доказывания* (Харвест 2005) 94.

¹¹ В Образцов, ‘Проблема формирования понятия объекта криминалистики’ в *Предмет и система криминалистики в свете современных исследований: сборник научных трудов* (1988) 37.

¹² Е Писарев, *Информационные основы доказывания по уголовным делам* (Самарская Губерния 2012) 150; Е Писарев, ‘Криминалистика інформаціологія: місце в загальній теорії, функції та методологія’ [2013] 3 (25) *Вектор науки Тольяттинського державного університету* 373–5; Е Писарев, ‘Значення криміналістических теорій для розвитку теорії доказательств’ [2016] 2 (4) *Юридический вестник Самарского университета* 60–3.

¹³ Белкин (н 5) 145.

кож відповідний ступінь консолідації, що обумовлює можливість виділення певних закономірностей, які доповнюють, уточнюють предмет науки криміналістики загалом. Зокрема, на думку Г. Густова, предметом дослідження криміналістичної теорії злочину є структура діяльності винної особи як явище дійсності з усіма притаманними їй елементами, зв'язками, відносинами, механізмами, процесами і закономірностями. Метою цього вчення є формування наукової бази, необхідної для подальших криміналістичних досліджень і розроблення практичних рекомендацій щодо забезпечення підготовки працівників правоохоронних органів і реалізації на практиці вимог кримінального та кримінально-процесуального закону. До основних функцій належать пізнавально-інформаційна, прогностична, описова, управлінська¹⁴. О. Закатов і О. Соловйов вважають, що криміналістичне вчення про розшук, як і будь-яка теорія, являє собою систему знань про об'єкт як фрагмент дійсності – розшукову діяльність слідчого, що вміщує його пояснення, опис і прогнозування розвитку, а також необхідні теоретичні поняття і практичні рекомендації щодо їх застосування¹⁵.

Слід зазначити, що в криміналістичній літературі пропонувалися різні підходи до упорядкування криміналістичних теорій (учень). Так, М. Селіванов вважає за доцільне криміналістичні теорії (вчення) поділяти на загальні й окремі та розглядати їх як рід і вид. Розвиток цих теорій ним наведено у межах відповідних розділів науки криміналістики: загальні теорії (вчення) – у загальній частині; окремі теорії (вчення) – у криміналістичній техніці, слідчій тактиці і методиці розслідування. До загальних теорій ним віднесені теорія криміналістичної ідентифікації, вчення про механізм слідоутворення, про спосіб вчинення і приховування злочинів, про особу обвинуваченого та ін. Окремі теорії визначені вченням про судову фотографію і кінозйомку, про зовнішні ознаки людини, про слідчі версії та ін.¹⁶ Т. Волчецька також розподіляє криміналістичні теорії (вчення) на загальні й окремі. У її науковому баченні загальні теорії мають зосереджуватися у розділі “Теоретичні і методологічні основи криміналістики”. До таких теорій вона відносить теорію криміналістичної ідентифікації, криміналістичні теорії прогнозування, причинності, моделювання, прийняття рішень і криміналістичну ситуалогію. До окремих криміналістичних теорій науковиця відносить

¹⁴ О Коршунова, А Степанов (ред), *Курс криминалистики, т 1: Общетеоретические проблемы. Криминалистическая техника. Криминалистическая тактика* (Юридический центр “Пресс” 2004) 46, 47.

¹⁵ А Закатов, Н Соловьев, ‘О методологии формирования частных криминалистических теорий (на примере криминалистического учения о розыске)’ в *Роль и значение деятельности Р. С. Белкина в становлении современной криминалистики: матер. междунар. науч. конферен. (к 80-летию со дня рождения Р С Белкина)* (2002) 88.

¹⁶ Н Селиванов, *Советская криминалистика: система понятий* (Юрид лит 1982) 12, 13.

учення про розшук, про особу злочинця, теорію криміналістичної класифікації злочинів¹⁷.

На наше переконання, правильніше говорити про різні рівні окремих криміналістичних теорій (учењ), про виокремлення серед них певних системних утворень. Зокрема, В. Образцов розглядає криміналістичну гомологію (вчення про людину) як системне утворення, до складу якого входять: 1) криміналістичне вчення про жертву злочину; 2) криміналістичне вчення про злочинця; 3) криміналістичне вчення про свідка¹⁸. Є. Іщенко в системі криміналістичної антропоскопії виокремлює такі чотири елементи: 1) криміналістична гомологія (вчення про людину); 2) криміналістична гомобіоскопія (криміналістична біологія людини); 3) криміналістична габітоскопія (вчення про криміналістично інформаційні ознаки зовнішнього вигляду людини); 4) криміналістична гомеоскопія (вчення про традиційні сліди, що походять від людини (сліди рук, ніг, зубів, губ, лоба, вушних раковин))¹⁹. Н. Малихіна системним пропонує вважати криміналістичне вчення про учасників кримінальної події, де виокремлює чотири рівні: 1) криміналістичне вчення про учасників кримінальної події; 2) вчення про особу, що вчинила злочин (невідомого злочинця), підозрюваного, обвинуваченого, підсудного, потерпілого, свідка; 3) вчення, що розробляються у межах окремого вчення чи декількох (або всіх) учењ другого рівня, наприклад, криміналістичне вчення про особу неповнолітнього обвинуваченого²⁰; 4) вчення, що розробляються у межах окремого вчення чи декількох (або всіх) учењ третього рівня, наприклад, криміналістичне вчення про навички і звички особи²¹.

Отже, упорядкування криміналістичних теорій (учењ), що входять до структури загальної теорії криміналістики, має здійснюватися з урахуванням таких положень:

– кожна окрема теорія (вчення) доповнює та уточнює предмет науки криміналістики, досліджуючи лише обмежене коло закономірностей з числа тих, які вивчає криміналістика загалом. Так, Є. Зуєв вказував, що окремі криміналістичні вчення “уточнюють загальну теорію криміналістики, доповнюють її новими даними”²²;

– між предметами теорій (учењ) різних рівнів узагальнення (загальнонаукові й окремонаукові) існують відносини підпорядкованості цілого і частини;

¹⁷ Т Волчещкая, *Криміналістическая ситуалогія* (Яблоков Н ред, Изд-во Калининград ун-та 1997) 28–30.

¹⁸ В Образцов (ред), *Криміналістика* (Юристъ 1997) 126, 127.

¹⁹ И Александров (ред), *Криміналістика: учебник для магистратуры* (Юрайт Москва 2014) 137–43.

²⁰ И Макаренко, ‘Криміналістическое учение о личности несовершеннолетнего обвиняемого’ (дис д-ра юрид наук, 2006) 404.

²¹ В Чулахов, *Криміналістическое учение о навыках и привычках человека* (Россинская Е ред, Юрлитинформ 2007) 288.

²² Е Зуев, ‘Предмет, задачи, методы и система советской криміналістики’ в Зуев Е (ред), *Криміналістика (актуальные проблемы)* (1988) 15–8.

– характер закономірностей, які досліджує кожна зі створених криміналістичних теорій (учень) обумовлює порядок їхнього розподілу.

З огляду на зазначене, вбачається за доцільне в структурі загальної теорії криміналістики виділяти три рівні окремих теорій (учень): 1) криміналістичні теорії (вчення) наукознавчого спрямування, що охоплюють наукознавчі проблеми про об'єкт, предмет, методи, сферу дослідження, систему, природу, понятійний апарат і категорії криміналістики (мову криміналістики), її міжнаукові зв'язки і місце в системі наукових знань, історію розвитку та сучасний стан; 2) криміналістичні теорії (вчення) загальнонаукового рівня, які охоплюють закономірності, що поширюються на весь предмет дослідження, входять до нього в цілому; 3) криміналістичні теорії (вчення) окремонаукового рівня, які стосуються дослідження закономірностей, що належать до окремих складових предмета криміналістики, розкривають його сутність і специфіку.

При цьому теорії (вчення) другого рівня охоплюють дослідження закономірностей, які входять у предмет науки криміналістики, а саме: вчення про механізм кримінального правопорушення; вчення про виникнення, існування та зникнення інформації про функціональну сторону кримінально караної події та її учасників (вчення про механізм слідоутворення); вчення про пізнання кримінально караної події (одержання, дослідження, оцінку та використання інформації про механізм кримінального правопорушення і породжувані ним сліди в процесі доказування).

Теорії (вчення) третього рівня конкретизують (уточнюють) теорії (вчення) попереднього рівня. При цьому серед них можуть виділитися більш узагальнені, які об'єднують декілька окремих, наприклад, вчення про тактичні засоби, що включає в себе окремі вчення про тактичні прийоми і їхні системи, тактичні операції, тактичні комбінації та рекомендації, прийняття тактичних рішень.

Спираючись на викладені вище положення, криміналістичні теорії (вчення) окремонаукового рівня можна поділити на такі три групи:

1. Криміналістичні вчення про механізм кримінального правопорушення:

- криміналістичне вчення про спосіб кримінального правопорушення;
- криміналістичне вчення про жертву кримінального правопорушення (криміналістична віктимологія);
- криміналістичне вчення про особу правопорушника (криміналістична гомологія);
- криміналістичне вчення про місце і час вчинення кримінального правопорушення;

- криміналістичне вчення про мотиви і цілі кримінально караної поведінки;
- криміналістичне вчення про часові зв'язки та відносини;
- криміналістична класифікація кримінальних правопорушень;
- криміналістична характеристика кримінальних правопорушень та ін.

2. Криміналістичні вчення про виникнення, існування та зникнення інформації про механізм кримінального правопорушення (криміналістичне слідознавство):

- криміналістичне вчення про механізм слідоутворення;
- криміналістичне вчення про ознаки;
- криміналістичне вчення про навички та звички особи та ін.

3. Криміналістичні вчення про пізнання механізму кримінального правопорушення:

- теорія криміналістичної ідентифікації;
- теорія криміналістичного прогнозування (криміналістична прогностика);
- теорія криміналістичної діагностики;
- теорія криміналістичної реконструкції;
- теорія криміналістичної профілактики;
- криміналістичне вчення про версію;
- криміналістичне вчення про тактичні прийоми і їхні системи;
- криміналістичне вчення про ситуації (криміналістична ситуологія);
- криміналістичне вчення про подолання протидії розслідуванню;
- криміналістична теорія планування та організації розслідування;
- криміналістична теорія фіксації доказової інформації;
- криміналістична теорія причинності;
- криміналістична теорія тактичних операцій;
- криміналістичне вчення про кримінальну реєстрацію та ін.

Наведений перелік окремих криміналістичних теорій (учеїнь) не є вичерпним і остаточним, оскільки ці теорії (вчення) постійно розвиваються. З цього приводу Н. Клименко зазначала, що зміни системи окремих криміналістичних теорій обумовлені: а) виникненням певних потреб у практиці боротьби зі злочинністю; б) розвитком суміжних галузей знань та їхньою інтеграцією чи диференціацією; в) розвитком загальної теорії криміналістики як результату проникнення у сутність предмета науки; г) розвитком окремих криміналістичних теорій (учеїнь), зміною зв'язків і залежностей між ними²³.

Висновки. Отже, складовою загальної теорії криміналістики, її стрижнем є окремі криміналістичні теорії (вчення), які передують їй або, на-

²³ Н. Клименко, 'Общая и частные криминалистические теории' [2013] 26 (65) 1 Ученые записки Таврического национального университета им. В. Н. Вернадского. Серия "Юридические науки" 232.

впаки, породжуються нею і досліджують лише певне коло закономірностей об'єктивної дійсності з числа тих, які вивчає криміналістика. Система окремих криміналістичних теорій (учень) у цілому становить зміст загальної теорії криміналістики. Сформованість загальної теорії відображає сучасний рівень розвитку самої науки криміналістики.

REFERENCES

Bibliography

Authored books

1. Belkin R, *Kriminalistika: problemy, tendencii, perspektivy. Obshhaja i chastnye teorii* (Jurid lit 1987) (in Russian).
2. Belkin R, *Kurs kriminalistiki, t 1: Obshhaja teorija kriminalistiki* (Jurist 1997) (in Russian).
3. Dulov A, Rubis A, *Osnovy formirovanija kriminalisticheskoi teorii dokazyvanija* (Harvest 2005) (in Russian).
4. Kyrychenko O ta in, *Kryminalistyka. Navchalno-metodychne zabezpechennia: navchalno-metodychnyi posibnyk* (NDRVV 2000) (in Ukrainian).
5. Mozhaeva I, *Kriminalisticheskoe uchenie ob organizacii rassledovanija prestuplenij: uchebnoe posobie* (SSJeI RJeU 2004) (in Russian).
6. Pisarev E, *Informacionnye osnovy dokazyvanija po ugovnym delam* (Samarskaja Gubernija 2012) (in Russian).
7. Selivanov N, *Sovetskaja kriminalistika: sistema ponjatij* (Jurid lit 1982) (in Russian).
8. Shtoff V, *Problemy metodologii nauchnogo poznaniya* (Nauka 1978) (in Russian).
9. Zorin G, *Teoreticheskie osnovy kriminalistiki* (Amalfeja 2000) (in Russian).

Edited books

10. Aleksandrov I (red), *Kriminalistika: uchebnik dlja magistratury* (Jurajt Moskva 2014) (in Russian).
11. Chulahov V, *Kriminalisticheskoe uchenie o navykah i privychkah cheloveka* (Rossinskaja E red, Jurlitinform 2007) (in Russian).
12. Kornouhov V (red), *Kriminalistika. Obshhaja chast* (Jurist 2000) (in Russian).
13. Korshunova O, Stepanov A (red), *Kurs kriminalistiki, t 1: Obshheteoreticheskie problemy. Kriminalisticheskaja tehnik. Kriminalisticheskaja taktika* (Juridicheskij centr "Press" 2004) (in Russian).
14. Obrazcov V (red), *Kriminalistika* (Jurist 1997) (in Russian).
15. Obrazcov V, 'Problema formirovanija ponjatija ob'ekta kriminalistiki' v *Predmet i sistema kriminalistiki v svete sovremennyh issledovanij: sbornik nauchyh trudov* (1988) (in Russian).
16. Volcheckaja T, *Kriminalisticheskaja situologija* (Jablokov N red, Izd-vo Kaliningrad un-ta 1997) (in Russian).
17. Zuev E, 'Predmet, zadachi, metody i sistema sovetskoj kriminalistiki' v Zuev E (red), *Kriminalistika (aktual'nye problemy)* (1988) (in Russian).

Journal articles

18. Klimenko N, 'Obshhaja i chastnye kriminalisticheskie teorii' [2013] 26 (65) 1 *Uchenye zapiski Tavricheskogo nacional'nogo universiteta im. V. N. Vernadskogo. Serija "Juridicheskie nauki"* 232 (in Russian).

19. Pisarev E, 'Kriminalisticheskaja informacilogija: mesto v obshhej teorii, funkcii i metodologija' [2013] 3 (25) Vektor nauki Tol'jattinskogo gosudarstvennogo universiteta 373–5 (in Russian).
20. Pisarev E, 'Znachenie kriminalisticheskikh teorii dlja razvitija teorii dokazatel'stv' [2016] 2 (4) Juridicheskij vestnik Samarskogo universiteta 60–3 (in Russian).

Theses

21. Makarenko I, 'Kriminalisticheskoe uchenie o lichnosti nesovershennoletnego obvinjaemogo' (dis d-ra jurid nauk, 2006) (in Russian).
22. Jeksarhopulo A, 'Kriminalisticheskaja teorija: formirovanie i perspektivy razvitija v uslovijah NTR' (avtoref dis d-ra jurid nauk, 1993) (in Russian).

Conference papers

23. Zakatov A, Solov'ev N, 'O metodologii formirovanija chastnyh kriminalisticheskikh teorii (na primere kriminalisticheskogo uchenija o rozyske)' v *Rol' i znachenie dejatel'nosti R. S. Belkina v stanovlenii sovremennoj kriminalistiki: mater. mezhdunar. nauch. konferen. (k 80-letiju so dnja rozhdenija R. S. Belkina)* (2002) 88 (in Russian).

Volodymyr Zhuravel

FORMATION AND DEVELOPMENT OF INDIVIDUALS
CRIMINALISTICS THEORIES (TEACHINGS)

ABSTRACT. The paper is devoted to the consideration of conceptual approaches to the formation and application of certain criminalistics theories (teachings). The relevance of this issue is that it refers to the field of research aimed at forming a general theory of criminalistics, which reflects the current level of development of this field of legal knowledge and is one of the most important areas of criminalistics doctrine. It is noted that certain criminalistics theories (teachings), as scientific constructions, form the basis of the structure of the general theory of criminalistics and determine the level of development of the theoretical and methodological basis of this science. The system of individual criminalistics teachings (theories) as a whole is the content of the general theory of criminalistics.

It is proposed to define a separate criminalistics theory (teaching) as a system of scientific knowledge that describes and explains a certain set of phenomena and studies only a certain range of patterns of objective reality from among those studied by criminalistics in general. It is emphasized that the nature of the patterns studied by each of the individual criminalistic theories (teaching), determine the order of their setting in the structure of the general theory of criminalistics. Thus between subject matters of the general theory of criminalistics and separate criminalistics teachings there are relations of subordination of the whole and a part.

Each separate criminalistic theory (teaching) must have its own object, subject matter and methods of research, reveal the content and nature of relations with other teachings (theories), determine the purpose, objectives, functions and place in the criminalistics system, be formed on a certain scientific hypothesis, have the necessary empirical basis, as well as the appropriate degree of consolidation, which determines the possibility of highlighting certain patterns that complement, clarify the subject matter of criminalistics

Володимир Журавель

in general. Only if these requirements are met, certain theoretical constructions are able to acquire the status of a separate criminalistics theory (teaching).

It is concluded that in the structure of the general theory of criminalistics it is expedient to distinguish three levels of separate theories (teachings): criminalistic theories (teachings) of scientific direction which cover issues on object, subject matter, field of research, system, nature, concept apparatus and categories of criminalistics (language of criminalistics), its interdisciplinary connections and place in the system of scientific knowledge, history of development and current state; 2) criminalistic theories (teachings) of the general scientific level, which cover the patterns that apply to the entire subject matter of research, are included in it as a whole; 3) criminalistics theories (teachings) of the individual scientific level, which relate to the study of patterns belonging to certain components of the subject matter of criminalistics, reveal its essence and specificity.

It is emphasized that the modern system of individual criminalistics theories (teachings) is dynamic and its improvement is determined by the needs of judicial and investigative practice, the development of related fields of knowledge, general theory and individual criminalistics teachings, changing connections and dependencies between them.

KEYWORDS: criminalistics; general theory; separate theory; theoretical constructions; patterns; subject matter of study.